

ТЕНДЕНЦІЇ І ВИКЛИКИ ХУДОЖНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ В РЕАЛІЯХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Комаровська О.А., Київ

Анотація. Розглянуто реалії впливу «вимушеного» дистанційного навчання мистецтва учнів, спричиненого пандемією. Закцентовано ризики художньої комунікації в нових реаліях. Наведено результати опитування вчителів стосовно їхньої самооцінки готовності до здійснення художньої комунікації в інформаційно-освітньому просторі, який лише формується.

Ключові слова: художня комунікація, навчання, компетентнісний підхід, особистісні мистецькі цінності.

Мистецька освіта – як в частині естетичного виховання, так і щодо навчання учнів різних видів мистецтва – спирається на спеціально організований процес художньої комунікації (**Худ.інт.образ життя**). Поза такою комунікацією унеможлиблюється вплив мистецтва на особистість, а результативність педагогічних дій нівелюється. Саме художня комунікація складає підґрунтя для художньої емпатії і рефлексії, що в свою чергу слугує підґрунтям для збагачення сфери художніх цінностей особистості.

Разом із тим у процесах реформування мистецької освіти, як і всієї системи загальної середньої освіти, на перший план винесений компетентнісний підхід і, насамперед, пошук оптимальних способів формування ключових компетентностей наскрізно через усі освітні галузі (**Комаровська Просіна**). Натомість для кожної галузі можливо виокремити певну компетентність, яка є домінантною для цієї галузі. Для мистецької освіти такою є культурна компетентність. Однак останнім часом набуває значущості й компетентність інформативна (**Голінська та ін.**) Слід зазначити, що в державних освітніх стандартах сформульовано групи умінь, за якими відстежується досягнення учнями освітніх результатів. Серед таких умінь – робота з інформацією, що як раз пов'язано з активним формуванням інформатичної компетентності.

Поряд із зазначеним, слід враховувати стрімке й об'єктивне, зокрема у зв'язку з пандемією, утвердження дистанційних форм освітнього процесу, які істотно вплинули на художню комунікацію, а отже потребують осмислення в нових освітніх і життєвих реаліях. З цією метою проведено експрес-опитування щодо їхнього орієнтування в новій для них ситуації художньої комунікації з учнями різного віку. Експрес-опитування мало на меті виявити мотивацію вчителів саморозвиватись у зазначеному напрямі; стан оволодіння технологіями дистанційного спілкування (уміння створювати власний аудіовізуальний продукт, необхідний для організації сприймання художніх творів і художньо-практичної творчості дітей; оволодіння прийомами спонукання учнів до художньої комунікації, в якому не було б втрачено емоційність впливу творів на особистість; оволодіння прийомами «відтворення» ситуацій безпосередньої співтворчості під час практичних занять мистецтвом).

За результатами опитування виявилось, що учителі мистецтва стали активніше долучатися до мережі Інтернет у реалізації запитів на професійне спілкування, обмін досвідом (конкретними методиками, методичними розробками уроків, цікавими матеріалами і порадами тощо). На це вказали 30% опитаних учителів мистецтва. Понад 60% учителів зазначили, що попри те, що на початку пандемії були «збентежені», «дещо налякані» новими викликами до їхнього професіоналізму, вони все ж змогли налаштуватись на подолання труднощів, бачити більше позитиву в нових формах освітнього процесу і самовдосконалюватись. Самовдосконалення, за свідченнями респондентів, відбувається в напрямі оволодіння ІКТ, пов'язаними з опрацюванням і підготовкою мистецького матеріалу (добір і створення відео, компіляція аудіозаписів, аранжування мелодій, складання відео і аудіо тестів тощо). Незначна частка цих учителів зазначила, що вони поки здатні впоратись самотужки. Однак більшість все ж звертається за допомогою на різноманітні курси підвищення кваліфікації, відвідують семінари (також online), виконують відповідні тестові завдання тощо.

Опитування також показало, що значна кількість учителів мистецтва не завжди розуміє сутність дистанційного навчання і здебільшого автоматично переносять у спілкування в мережі Інтернет ті звичні форми і методи, що притаманні роботі безпосередньо в класі. Натомість одночасно вони фіксують, як правило, зниження в учнів інтересу до предмету; відзначають швидку втомлюваність учнів різного віку. Педагоги справедливо пов'язують таку негативну тенденцію із обмеженням учнів у безпосередній комунікації не лише із творами, а насамперед між собою: школярі поки не призвичаїлись вести дискусії у віртуальному просторі в режимі «реального часу»; спілкування на уроках перетворюється на учнівські або учительські монологи.

Опитуванням з'ясовано і деякі моменти організації позаурочної діяльності учнів з естетичного виховання засобами мистецтва, передусім те, що організація педагогічно керованого спілкування учнів з мистецтвом *значно ускладнилась*. Понад 70 % учителів підтвердили, що така робота практично зведена нанівець, хоча формально здійснюється. Понад половина вчителів мистецтва визнають, що причиною цього є необізнаність і недостатнє володіння адекватними формами організації віртуального спілкування учнів з мистецтвом. Однак, вони усвідомлюють, що такі форми необхідно розробляти і вводити у виховний процес, оскільки у віртуальному художньому просторі стрімко з'являються нові цікаві перспективи, зокрема: митці створюють відповідні версії театральних вистав, надаючи до них доступ усім охочим як безкоштовно, так і за плату, що не відрізняється від звичайної плати за квитки до театру або навіть є нижчою; значно доступнішими стали вистави зарубіжних театрів і концертних колективів; концертні організації, композитори та виконавці активніше викладають у віртуальний простір записи творів, виступів колективів, солістів тощо; активізувалася робота з архівами відео і аудіо записів; доступнішою стала інформація про мистецтво; музеї світу активніше стали оцифровувати свої колекції, створювати віртуальні тури музейним простором, які стали доступнішими; так само активізувалось розроблення різними виробниками продукції віртуальних подорожей різними країнами світу

з акцентом на мистецьких явищах, які презентують той чи інший культурний регіон або країну; поширюється мережа різноманітних мистецьких online змагань (олімпіад, конкурсів, фестивалів), що підтримує і стимулює творчу активність учнів і педагогів.

Ці позитивні явища і процеси в цілому є сприятливими для художньої комунікації учнів і на уроках мистецтва, і в організації позаурочної роботи, що доцільно буде зберігати й після пандемії.

На тлі відкритості і зростання доступності мистецької інформації все ж поглибились ризики віртуальної художньої комунікації, яка, наче відчуваючи «стирання кордонів», стала стрімко насичуватись особистісно руйнівним контентом.

Причини цього педагоги вбачають у зростанні рівня некерованості з боку державних інституцій щодо впливів інформації на емоційну сферу і свідомість підростаючого покоління на тлі її надмірної доступності; у стрімкому зниженні дієвості педагогічного керування впливом інформаційних потоків на свідомість учнів з боку вчителів, детерміноване, з одного боку, об'єктивними умовами, а з іншого, неготовністю вчителів до здійснення такого керування в цих нових умовах, зокрема відставанням учителів від розуміння і реагування на реальні мистецькі (антимистецькі) запити і уподобання учнів.

Разом із тим, віртуальна художня комунікація і пов'язане з нею дистанційне навчання як неминучий наслідок пандемії, в мистецькій освіті має свою специфіку. Справедливо зазначити, що деякі форми мистецької творчості унеможливились в умовах віртуального спілкування, передусім це хореографія, колективне виконавство в оркестрах, хорах, сценічній творчості тощо, тобто тих, природа яких полягає саме в міжособистісному спілкуванні учасників творчого процесу і не має цьому альтернативи.

Як бачимо, пандемія змушує шукати нові форми спілкування з мистецтвом. «У нових умовах створено якісно новий освітній простір, який визначив потенційні шляхи розвитку вищої освіти у майбутньому (Чумаченко, с.43). Учені і учителі, які набули певного досвіду, спільно перевіряють різні

способи організації уроків: від традиційних записів уроків – до розроблення відео презентацій, творчих завдань для учнів, он-лайн тестів тощо. Очевидно, що мистецька освіта потребує розроблення і навчання вчителів: з одного боку, якісно вирішувати конкретні технічні задачі (транслявання творів, комбінування різних видів мистецької інформації, створення нових форм художньо-інформаційних повідомлень тощо); а з іншого, впроваджувати, крім оволодіння суто технологічною (технічною) складовою, абсолютно нові і адекватні новим реаліям способи і методики спілкування з учнівською аудиторією, можливо парадоксальні; таке спілкування має не тільки залучати учнів до прийняття певної інформації безпосередньо від учителя, а й компенсувати відсутність міжособистісної комунікації, емоційність «дихання в такт» у спільному одночасному переживанні творів тощо.

Література

1. Комаровська О.А., Просіна О.В. Мистецька освіта: вектори реформування. *Вісник НАПН України*, 2020, 2 (1). URL: <http://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/issue/view/2>
2. Комаровська О. А. Художньо-інтонаційний простір життя як джерело цінностей підростаючої особистості. *Topical issues of education: Collective monograph*. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2018. P. 260–280.
3. Чумаченко М. О. Дистанційне навчання як відповідь на виклики сучасності: культурномистецький аспект. *Культура і сучасність : альманах*. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. №1. С. 43-50.
4. Holinska T., Komarovska O., Melnyk O., Pet'ko L., Shpitsa R., Sova O., Strohal T. (2019). Cloud Technologies in Art Entrepreneurship Education. *Journal of Entrepreneurship Education (JEI)*. USA. Vol. 22, Issue: 5, 1–6.